

מליברליזם ועד סוציאליזם כלכלי: גישות שונות בדמוקרטיה

מערך שיעור

מידע למורים

תיאור קצר של השיעור	<p>מערך זה יעסוק לעומק בשתי גישות לדמוקרטיה: מדינת רווחה סוציאל-דמוקרטית או מדינת רווחה ליברלית.</p> <p>השיעור יפתח בדיון בשתי הגישות השונות באמצעות התמקדות בכרזות בחירות מימי ראשית המדינה המצויות באוסף הספרייה הלאומית. לאחר מכן יינתן הסבר מעמיק של שתי הגישות על ידי המורה. בהמשך יתבקשו התלמידים לבחור בין שתי פעילויות מתוקשבות לסיכום הנלמד: עיצוב כרזה או הכנת שאלון טריוויה על פי החומר הנלמד בשיעור. השיעור יסתיים בהצגת תוצרי התלמידים בכיתה.</p>
קהל יעד	<p>כיתות י"א-י"ב</p> <p>תכנית הלימודים: פרק ב) מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי – חירות ושוויון, ערכי יסוד בדמוקרטיה</p>
פריטי מקור שהשיעור מתבסס עליהם	<ul style="list-style-type: none"> • כרזת בחירות של הציונים הכלליים, 1951 • אני שמעון כהן, פרסום מטעם מפא"י, 1955
אורך הפעילות	<p>שיעור אחד</p>
חומר רקע למורה	<ul style="list-style-type: none"> • סיכום הנושא מאתר תמיד אזרחות • "מהי סוציאל דמוקרטיה?" סרטון באנגלית של האקדמיה לסוציאל-דמוקרטיה בגרמניה • סוציאל-דמוקרטיה למתחילים: בלוג על סוציאל דמוקרטיה וכלכלה • "מדינת הרווחה במדינות דמוקרטיות", עיבוד מאמר מאת ג'וני גל • "מה שחשוב זו חירות, לא שוויון", כתבה מאתר "כלכליסט"
ציוד והכנות מוקדמות	<p>בכיתה: ברקו, מחשבים אישיים.</p> <p>ניתן גם להשתמש במחשב לכל ארבעה תלמידים</p>
מושגים מרכזיים	<ul style="list-style-type: none"> • סוציאל-דמוקרטיה (גישה סוציאל-דמוקרטית), • דמוקרטיה ליברלית (גישה ליברלית) • מדינת רווחה

למורה: נקודות התוכן המרכזיות כתובות בפונט מודגש. אלו הדברים שרצו שיהיו רשומים אצל התלמידים, בדרך המועדפת על המורה (דף עבודה, סיכום אישי, הכתבה וכו')	
--	--

מהלך השיעור

מהלך ההוראה וזמן משוער	תיאור הפעילות
פתיחה	לפנינו שתי כרזות בחירות משנת 1951 ו-1955. דרך הכרזות ננסה לרדת לשורש אחת המחלוקות המובהקות, אשר מפלגת את המערכת הפוליטית עד היום.
סוציאל-דמוקרטיה	<p>תחילה נציג על הלוח את <u>הכרז "אני שמעון כהן"</u>, התומך במדינה סוציאל-דמוקרטית:</p> <div data-bbox="303 913 772 1283" data-label="Text"> <p>זו כרזת בחירות של מפא"י משנת 1955. היא כתובה כמעין מכתב שנשלח על ידי עולה חדש שעלה לארץ ללא אמצעים והשכלה. הכרזה לקוחה מאוסף האפמרה בספרייה הלאומית. ניתן לצפות בפרט <u>באתר הספרייה</u>.</p> </div> <div data-bbox="820 891 1152 1323" data-label="Image"> </div>
זמן: 7 דקות מהלך ההוראה: דיון כיתתי	<p>שאלות לדיון:</p> <ul style="list-style-type: none"> לפי הכרזה, מה אמורה מדינה סוציאל-דמוקרטית לעשות למען תושביה? חשבו: כיצד יכולה המדינה לממן את כל השירותים הנ"ל? <p>מה אנחנו יכולים ללמוד מכרז זה על הגישה הסוציאל דמוקרטית?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הגישה הסוציאל-דמוקרטית מדגישה את ערך השוויון; 2. החברה אחראית לכל הפרטים המרכיבים אותה; 3. תפקיד הממשלה לדאוג בפועל למימושו של שוויון הזדמנויות חברתי וכלכלי לכול. לכן עליה להתערב בנושאים חברתיים-כלכליים. בעשותה זאת היא עלולה לפגוע במידת-מה בחירויות הפרט (מיסוי השכבות החזקות, עזרה לשכבות החלשות על ידי תשלום קצבאות, יצירת מקומות עבודה ועוד);

<p>4. גישה זו מאמינה שכלל שהחברה תהיה שוויונית יותר, כך יהיה טוב יותר לכל פרט ופרט, ופרטים רבים יותר יוכלו לממש את חירותם ואת הפוטנציאל הטמון בהם.</p>	
<p>נציג על הלוח את <u>הכרזה "משק ישראלי"</u>, הדוגלת בליברליזם:</p> <div data-bbox="252 481 651 929" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>זו כרזה משנת 1951 של מפלגת הימין הכלכלי – הציונים הכלליים. מפלגה זו התנגדה בנחרצות למדיניות הכלכלית שהייתה נהוגה בארץ בעשורים הראשונים לקום המדינה. הכרזה לקוחה מאוסף האפמרה בספרייה הלאומית. ניתן לצפות בפריט <u>באתר הספרייה</u>.</p> </div> <div data-bbox="673 495 1152 851" style="text-align: center;"> </div> <p>שאלות לדיון:</p> <ul style="list-style-type: none"> • נסו לפענח את הסצנה המתוארת בכרזה. • מי הם הגופים השונים המתוארים בכרזה ומה היחסים ביניהם? • באיזו עמדה דוגלת הכרזה? <p>מומלץ לתת לתלמידים רקע קצר על שלטון מפא"י ברשות בן גוריון, ששנים רבות שלט במשק במהודק ובאופן ריכוזי.</p> <p>על דרך השלילה, מה אנחנו יכולים ללמוד מכך בנוגע לעמדת הליברלים בנושא המדיניות החברתית-כלכלית הרצויה?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. הגישה הליברלית מעמידה את הפרט וחירותו במרכז. כלומר, המדינה אינה מתערבת בענייניו הכלכליים והחברתיים של הפרט. על פי גישה זו, התערבות המדינה נדרשת רק במקום שחלה בו פגיעה בכבוד האנושי ובקיום הבסיס של הפרט; 2. הגישה הליברלית מעודדת שוק חופשי – יוזמה פרטית ותחרות חופשית, כלכלית וחברתית בין הפרטים בחברה. גישה זו מאמינה שאם תינתן לכל פרט ופרט החירות הכלכלית לממש את הפוטנציאל הטמון בו, כך יהיה טוב יותר הן לפרט הן לחברה סביבו; 3. על פי גישה זו, ערך השוויון מתבטא בכך שכל אחד יכול חלק בתחרות הכלכלית-חברתית, מעצם העובדה שהמדינה אינה מתערבת בענייניו של הפרט בתחום זה. <p>חשוב להבין ששתי הגישות רואות ערך גם בחירות וגם בשוויון. הן חלוקות בדרך שבה הערכים האלה מתממשים.</p>	<p>ליברליזם</p> <p>זמן: 7 דקות מהלך ההוראה: דיון כיתתי</p>

<p>מה המשמעות בפועל? על איזו מדינה חולמת כל גישה?</p> <p>מדינת הרווחה הליברלית: השוק יתקדם טוב יותר אם יתנהל מעצמו בד בבד עם קיום תחרות בין הפרטים. המדינה תספק שירותים חברתיים בסיסיים.</p> <p>מדינת הרווחה הסוציאל-דמוקרטית: החברה אחראית לפרט, ולכן עליה לדאוג למצבו הכלכלי-חברתי אגב עידוד הסולידריות במדינה, לצד מעורבות המדינה בתחומים אלו. בד בבד יש לקיים גם כלכלת שוק חופשי.</p> <p>בפועל, פעולותיהן של מדינות הרווחה השונות נמצאות על קו הרצף שבין שתי גישות הקצה:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;"> <p style="text-align: center;">מדינת רווחה:</p> <p>מעורבות המדינה בחיים החברתיים-כלכליים רבה. המדינה מעניקה שירותים רבים ומגוונים.</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30%;"> <p>התערבות מינימלית. המדינה תספק שירותים חברתיים בסיסיים בלבד.</p> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; margin-top: 10px;"> <p>סוציאל-דמוקרטית</p> <p>ליברלית</p> </div>	<p>סיכום</p> <p>פרונטלי: מדינת הרווחה הליברלית ומדינת הרווחה הסוציאל- דמוקרטית</p> <p style="text-align: right;">3 דק</p>
<p>הכיתה תתחלק לקבוצות המונות 3–5 תלמידים. קבוצות קטנות עדיפות, אך הדבר תלוי בגודל הכיתה.</p> <p>כל קבוצה תבחר אם ליצור כרזה ולהכין נאום או להכין משחק טריוויה.</p> <p style="text-align: right;">לכרזה:</p> <p>גבשו את עמדתכם בנוגע למדיניות הרווחה.</p> <p>היכנסו לאתר הבחירות של הספרייה הלאומית ובחרו שלוש כרזות המתאימות לעמדה הכלכלית-חברתית שבחרתם.</p> <p>היכנסו לאתר piktochart המציע יצירת כרזות בעזרת תמונות, כיתוב, הוספת קבצים, קישורים ועוד. זה אתר קל לשימוש. מצורף למערך קובץ הסבר על השימוש בו.</p> <p>בעזרת התמונות מאתר הספרייה וחומר השיעור, הכינו כרזה ונאום בן שתי דקות בזכות הגישה שבחרתם.</p> <p style="text-align: right;">למשחק:</p> <p>כתבו שבע שאלות רב-ברירה בנושא גישות שונות למדינת רווחה.</p> <p>היכנסו לאתר יצירת משחקי הטריוויה Triventy, וצרו משחק לפי ההוראות.</p> <p>בחרו את תמונת הנושא מאתר הבחירות של הספרייה הלאומית.</p> <p>כל קבוצה שמעוניינת בכך תציג את התוצר שלה – משחק או כרזה ונאום.</p>	<p>עבודה בקבוצות:</p> <p>יצירת כרזה או משחק והצגת התוצרים</p> <p style="text-align: right;">25 דקות</p>